

ВІВІЗ ТОВАРІВ — переміщення товарів за межі митної території країни, незалежно від форми договору, на підставі якого воно здійснюється. Ін. назва — експорт товарів. Цивільно-правовими формами В. т. можуть бути договори купівлі-продажу, комісії (консигнації), спільної екон. діяльності (кооперації), кредитування, дарування, застави, договори, що регулюють інвестиц. діяльність (інвестування у товар. формі) тощо. Статист. облік операцій з В. т. здійснюється нац. органами митного контролю (митна статистика), центр. (нац.) банком країни (як окрема позиція платіж. балансу), а також нац. органами статистики, дані яких базуються на даних митної статистики, а також можуть враховувати показники обов'язк. статист. звітності та матеріали статист. обстежень.

В. т. належить до найбільш ранніх форм міжнар. екон. зв'язків, які отримали розвиток ще у Стародав. Греції та Рим. імперії, однак у ті часи він здійснювався переважно для поповнення запасів продовольства і задоволення потреб у сировині та предметах розкоші. У період середньовіччя, під час панування натурал. господарства, В. т. значно послабився. Становлення світ. господарства відбулося лише з настанням капіталіст. машин. виробництва, коли розпочався регуляр. випуск товарів, розрах. на закордонні ринки, внаслідок чого сформувалася стала міжнар. спеціалізація окремих країн. При цьому В. т. став невід'єм. умовою ефектив. господарювання та виживання у конкурент. боротьбі. У 20 ст. процеси, пов'язані з В. т., набули знач. розвитку. Особливо сильний поштовх цьому дали докорінні структурні й технол. зрушення у світ. госп-ві після 2-ї світової війни, коли окремі держави свідомо стали на шлях експортоорієнтов. розвитку, що особливо яскраво проявилось у екон. моделі Японії та ін. країн Сх. Азії.

Значна інтенсифікація процесів В. т. та істотні зрушення у його структурі стали важливими чинниками розвитку глобалізації світ. економіки, зокрема заг.-світ. вартість В. т. у 2004 (порівняно з 1950) зросла у 143,6 разів, а фіз. обсяг (без врахування зростання цін) — у 25,4 разів, що значно вище, ніж зростання світ. ВВП, який за цей період виріс лише у 7,4 разів. Тільки у 1980–2004 світ. В. т. виріс на 324,4 % за вартістю та 219,1 % за фіз. обсягом, тоді як світ. ВВП — лише на 86,7 %. На 2004 сукупна вартість світ. В. т. склала 8907 млрд дол. США. Для сучас. процесу В. т. характерним є домінування найбільш розвинених країн світу, на які припадає лівова частка світ. експорту: у 2004 на найбільш розвинені регіони світу, що включають Пн. Америку, Європу (без країн СНД) та Японію, припадало 5921 млрд дол. США (66,5 %) світ. експорту товарів, тоді як на країни

Африки — 232 (2,6 %), Латин. Америки — 276 (3,1 %), СНД — 266 (3,0 %). Досить міцні позиції у світ. В. т. займають експортоорієнтов. країни Сх. Азії: лише на 6 країн — експортерів товарів, що є носіями інформ. технологій (Тайвань, Пд. Корея, Малайзія, Філіппіни, Сингапур, Таїланд), у 2004 припадало 860 млрд дол. США експорту (9,7 % його заг.-світ. вартості), на Китай — 593 (6,7 %). Після 2-ї світової війни відбулися докорінні зміни і у структурі В. т., пов'язані із переходом від міжгалуз. торгівлі товарами до внутр.-галуз. та розвитку на цій основі масштаб. поставок комплектуючих вузлів, агрегатів, деталей у рамках вироб. кооперації. Це призвело до зростання у структурі вивозу питомої ваги машин і транспорт. засобів, на які у 2004 припадало 39,0 % світ. товар. експорту (проти 35,8 % у 1990), особливо офіс. та телекомунікацій. обладнання (12,7 % проти 8,8 % у 1990), а також групи хім. продукції (11,0 % проти 8,7 % у 1990). Водночас зменшується питома вага с.-г. продукції (з 12,2 % у 1990 до 8,8 % у 2004), зокрема продуктів харчування (відповідно з 9,3 до 7,0 %), ін. напівфабрикатів (з 7,8 до 7,1 %), текстил. виробів (з 3,1 до 2,2 %) одягу (з 3,2 до 2,9 %). Після зниження у 1990–2002 частки мінерал.-сировин. продукції (з 14,3 до 12,6 %) та сталеливар. виробів (з 3,1 до 2,3 %) в 2004 вона знову зросла, відповідно до 14,4 та 3,0 %. Важливою рисою структур. змін є підпорядкування більшої частини світ. В. т. транснац. корпораціям, на внутр. корпорац. оборот яких нині припадає близько третини обсягу світ. продажу товарів, а ще третина представлена продажами товарів на вільному ринку філіями цих корпорацій, що відображає зростаючий взаємозв'язок сучас. В. т. із вивозом капіталу.

Україна досить активно розвиває В. т., вартісний обсяг якого збільшився у 1994–2004 з 10 270 до 32 672 млн дол. США (на 218,1 %), однак частка України у світ. експорті товарів залишається малопомітною — 0,4 %, що явно нижче її потенцій. можливостей. У структурі укр. В. т. домінують стратег. невивігнані позиції, закордон. попит на які є відносно малодинамічним і торгівля якими характеризується скороченням частки у глобал. продажах, зокрема 2001–04 у структурі укр. В. т. на його гол. позиції у середньому припадало: с.-г. продукція та вироби харчової промисловості — 11,7 %, мінерал. продукти — 12,9 %, метали — 39,4 % (зокрема чорні метали та вироби з них — 32,5 %), текстил. вироби — 3,4 %, що загалом становить по названих товар. групах 67,4 % сукуп. укр. товар. експорту (тоді як на машини, устаткування, транспортні засоби та прилади припадає лише 15,6 %). Вивіз цих товарів пов'язаний із виходом на ринки, де панує жорстка цінова конкуренція

і де цінові переваги можуть швидко переходити до ін. країн, особливо при застосуванні обмежувал. і дискримінац. торг.-екон. заходів. Разом з тим, вкрай мізерними є укр. поставки на високодинамічні ринки, які визначають перспективи світ. економіки і відзначаються неціновими формами конкуренції (новітні машини і устаткування). Крім того, в Україні практично відсутні власні транснац. компанії, здатні до глобал. конкуренції на найбільш динаміч. міжнар. товар. ринках. Структурні особливості ниніш. вивозу укр. товарів не відповідають сучас. вимогам і повинні бути кардинально змінені у процесі подальших ринк. трансформацій, при цьому значну роль мають відіграти піднесення рівня розвитку високих технологій та включення України у глобал. високотехнол. обмін.

Рекомендована література

1. F. G. Adams, J. R. Behrman. Commodity exports and economic development: the commodity problem and policy in developing countries. Lexington, 1982;
2. Сіденко В. Р. Досягнення і пастки експортної політики України // ПЧ. 1996. № 7;
3. Соколенко С. И. Глобальные рынки XXI столетия: Перспективы Украины. К., 1998;
4. Філіпенко А. С., Будкін В. С. та ін. Україна і світове господарство: Взаємодія на межі тисячоліть. К., 2002;
5. WTO: World trade report 2005. Geneva, 2005.

В. Р. Сіденко

Бібліографічний опис:

Вивіз товарів / В. Р. Сіденко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2005. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-33924>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України (докладніше).